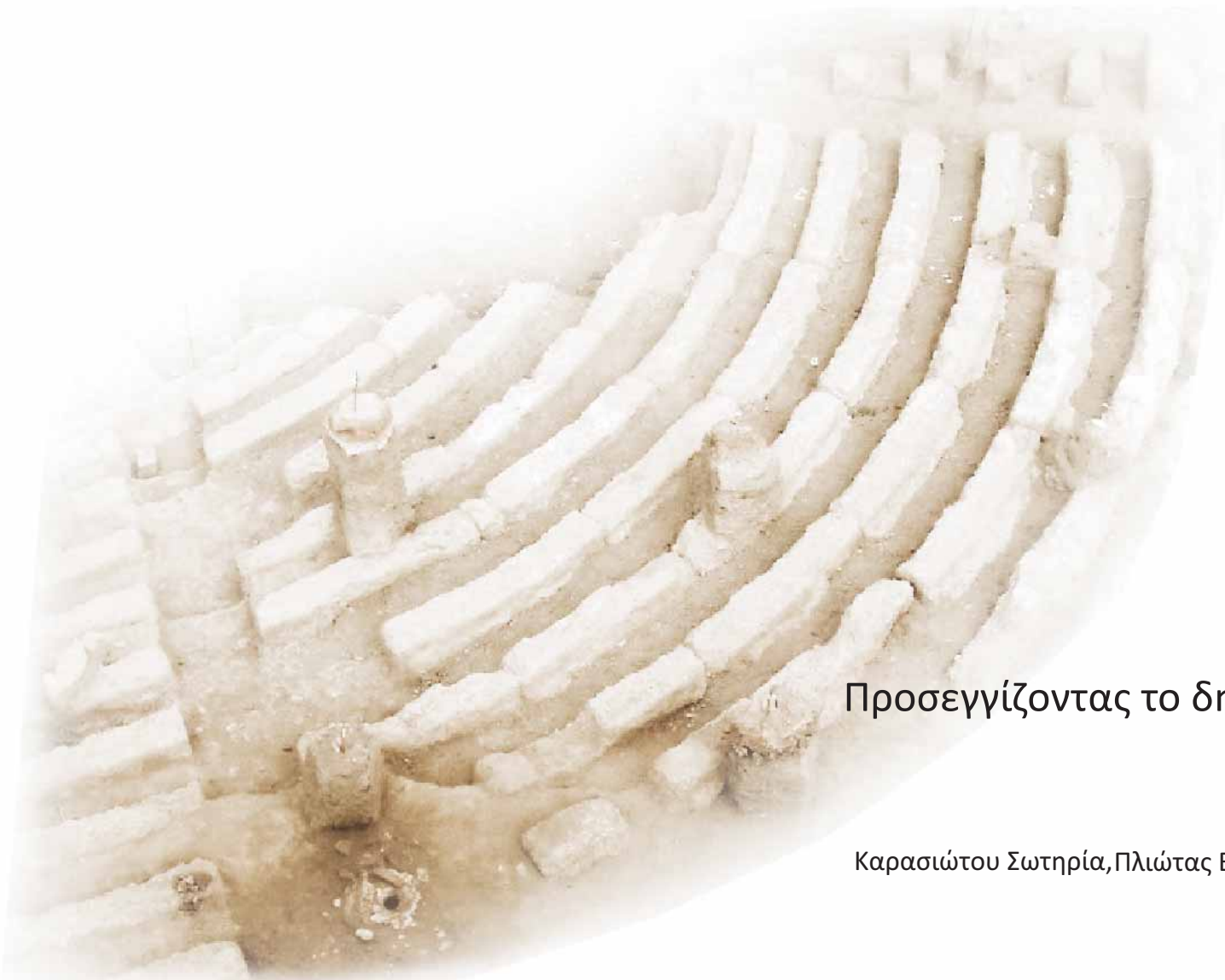

Προσεγγίσεις του εφαρμοσμένου αστικού σχεδιασμού στην Ελλάδα

Διδάσκοντες: Ε. Κλαμπατσέα, Κ. Σερράος

Προσεγγίζοντας το δημόσιο χώρο στο Δήμο Αχαρνών

Καρασιώτου Σωτηρία, Πλιώτας Βασίλης, Χαζάπης Αντώνης, Ψαλλιδάκη Τιμόκλεια

Περιεχόμενα

1.1	Εισαγωγή - Το ζήτημα του δημόσιου χώρου	01
1.2	Πρωτογενή στοιχεία	04
1.3	Ανάγνωση της περιοχής μελέτης	06
1.4.1	Συγκρότηση πίνακα στοιχείων μέσω της ανάλυσης SWOT	07
1.4.2	Εναλλακτικά σενάρια παρέμβασης και συγκριτική τους αξιολόγηση	11
	α. Σενάριο μηδενικής παρέμβασης	12
	β. Σενάριο ήπιας παρέμβασης	13
	γ. Σενάριο ριζοσπαστικής παρέμβασης	15
	δ. Συγκριτική αξιολόγηση	18
2.1	Στρατηγικές οργάνωσης του δημόσιου χώρου	19
2.2	Χωρική εξειδίκευση	23
	Βιβλιογραφία	32

1.1 Εισαγωγή - Το ζήτημα του δημόσιου χώρου

Το ζήτημα του δημόσιου χώρου συνδέεται παραδοσιακά με το δίπολο δημόσιου-ιδιωτικού (Λάμπρου, Μπαλαμπανίδης 2011, σ.39) και η σχεδιαστική του αντιμετώπιση μοιάζει να εξαντλείται στη θεσμική ρύθμιση των χωρικών οριοθετήσεων του δίπολου αυτού και τις αρχιτεκτονικές επιλύσεις εντός αυτών των ορίων.

Σήμερα οφείλουμε σε μία σειρά από επεξεργασίες της «χωρικότητας», της «δημόσιας σφαίρας», του «κοινωνικού», του «συλλογικού» και ευρύτερα των πολιτιστικών και κοινωνικών σπουδών και ειδικότερα των αστικών σπουδών, μία μετατόπιση των προσεγγίσεων του δημόσιου χώρου από το χωρικό τους ανάλογο στην κοινωνική τους συγκρότηση. (Μίχα 2008 και 2012)

Πρώτη επισήμανση σε μία κριτική προσέγγιση του δημόσιου είναι η σχεσιακή του καταγωγή. Ο χώρος, και εδώ ο δημόσιος, παράγεται από σχέσεις υποκειμένων, δεν «βρίσκεται» απλώς εκεί, ανεξάρτητα από τους κοινωνικούς δρώντες. Σύμφωνα με την ερμηνεία της Doreen Massey (2001), η χωρικότητα είναι η σφαίρα της δυνατότητας να υπάρχει πολλαπλότητα αφού οι σχέσεις των κοινωνικών υποκειμένων παράγουν κατά τη διάρκειά τους, χώρο.

Η δεύτερη επισήμανση αφορά το είδος των σχέσεων που συγκροτούν τη δημόσια σφαίρα. Αυτές είναι πάντα συγκρουσιακές (Χατζησάββα 2011) υπό την έννοια ότι διαχρονικά αναπαράγουν πολιτισμικές ιεραρχίες και νοηματοδοτήσεις που αποκλείουν και εκτοπίζουν την ίδια στιγμή που προβάλλουν και εγκαθιστούν κυρίαρχα πολιτισμικά πρότυπα. (Bauman 2005)

Ακριβώς λόγω των συγκρουσιακών σχέσεων που χαρακτηρίζουν το δημόσιο, σήμερα οι ερμηνείες των κοινωνικών σχέσεων που αναζητούν πεδία συνεργασίας, διαπολιτισμικών επαφών και συνύπαρξης, αναφέρονται σε «τρίτους» τόπους, «ενδιάμεσους» ή «συλλογικούς». (Δημητρίου, Κουτρολίκου 2011) Αυτή η οπτική αναδεικνύει τους «ενδιάμεσους» τόπους ως έκφραση σχέσεων συνεργασίας, ως τόπους διαλόγου και ανάπτυξης συμβιωτικών συνθηκών, προτάσσοντας όχι μία θεσμική περιγραφή του δημόσιου αλλά έναν κοινωνικό προσδιορισμό του τόπου και μία διαδικασία ανάκτησης του δημόσιου ως κοινού αγαθού.

Η παραπάνω μετατόπιση της κατανόησης του δημόσιου χώρου προς τις κοινωνικές σχέσεις που τον συγκροτούν και προς τη δημιουργία των κοινών, καθορίζει και τον τρόπο που στη συνέχεια εξετάζουμε το ζήτημα του δημόσιου χώρου στο δήμο Αχαρνών.

Επιχειρώντας μία συνοπτική απεικόνιση του διευρυμένου Δήμου Αχαρνών θα εστιάσουμε σε δύο χαρακτηριστικά.

Το ένα αφορά στα πλεονεκτήματα θέσης του Δήμου, που δεν είναι άλλα από τη γειτνίαση με τον ορεινό όγκο της Πάρνηθας, τη διέλευση σημαντικών (Κηφισός) ή δευτερευόντων ρεμάτων και χειμάρρων καθώς και τα υπολείμματα σημαντικών εκτάσεων αγροτικής γης. Τα παραπάνω συγκροτούν ένα φυσικό απόθεμα πολύτιμο τόσο σε επίπεδο Δήμου όσο και σε επίπεδο βιοκλιματικής λειτουργίας στο σύνολο του λεκανοπεδίου Αττικής. (Ερευνητικό Πρόγραμμα 2000 και 2001)

Την ίδια στιγμή ο Δήμος Αχαρνών χαρακτηρίζεται από καθολική διασπορά αραιών αστικών δομών γύρω από το πυκνό πολεοδομικό κέντρο του Μενιδίου. Μία σειρά από θύλακες εξειδικευμένων χρήσεων όπως υποδομές, συγκοινωνιακοί κόμβοι, δημόσιες επιχειρήσεις, στρατόπεδα, χώρους «κράτησης», αεροπορική βάση, ιδιότυπο καταυλισμό «σεισμοπλήκτων», οικισμούς με χαρακτηριστικά οχυρωμένων κοινοτήτων όπως οι Θρακομακεδόνες και το Ολυμπιακό Χωριό, βιομηχανικές και βιοτεχνικές ζώνες, ζώνες μονοκαλλιέργειας αναψυχής-εστίασης και υπερτοπικού εμπορίου, όλα τα παραπάνω περιβάλλουν τις οικιστικές ενότητες του Δήμου συνθέτοντας μία εικόνα πολλαπλών χωρικών και κυριολεκτικών αποκλεισμών.

Εστιάζοντας στους ίδιους τους κατοίκους του Δήμου συνειδητοποιούμε γρήγορα ότι αυτοί οι αποκλεισμοί δεν είναι απλώς χωρικοί, είναι κυρίως και ουσιαστικά κοινωνικοί. Η ιστορική εξέλιξη των μετασχηματισμών στην περιοχή του δήμου ερμηνεύεται από την εγκατάσταση διαφορετικών κοινωνικών έθνο-φυλετικών ομάδων καθώς και μία σειρά συνακόλουθων στρατηγικών κατοίκησης που η κάθε μία από τις ομάδες ακολουθεί. Η εγκατάσταση των παλαιών Μενιδιατών, των Αρβανιτών, των Ελληνοπόντιων, Ρωσοπόντιων και Τσιγγάνων, αλλά και των νέων οικιστών υψηλών ή μεσαίων εισοδημάτων, πραγματοποιείται διαχρονικά μέσα από στρατηγικές που υλοποιούν στο χώρο πολλαπλούς αποκλεισμούς και αλληλο-εκτοπισμούς διαβρώνοντας συνεχώς το όποιο πεδίο κοινωνικής συνοχής και ανθεκτικότητας επιχειρεί να εγκαταστήσει ο θεσμικός σχεδιασμός.

Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι αν είναι δύσκολο πλέον να μιλάμε για το δημόσιο χώρο με συμβατικούς πολεοδομικούς όρους και εργαλεία, είναι σχεδόν αδύνατο να μιλάμε με αυτά για το δημόσιο χώρο στο Δήμο Αχαρνών. Ως εκ τούτου η εργασία αυτή αποφεύγει να μιλήσει για το δημόσιο χώρο ως χρήση γης ενός πολεοδομικού σχεδίου και επιδιώκει να μιλήσει για αυτόν ως κοινό αγαθό, ως πεδίο μοναδικής δυνατότητας ανάπτυξης κοινωνικών σχέσεων, ως προϋπόθεση για την άρση των αποκλεισμών και την επίτευξη της κοινωνικής συνοχής.

Κατά συνέπεια, μεθοδολογικά, προτάσσουμε την ποιοτική έρευνα, την άτυπη συζήτηση με τους κατοίκους την αξιοποίηση των συνεντεύξεων για τον εμπλουτισμό των στοιχείων από την πρωτογενή επιτόπια έρευνα και τη μελέτη των δευτερογενών πηγών. (De Certeau 2010)

Επισημαίνουμε τέλος, ότι τα ερευνητικά βήματα που ακολουθούν έχουν εκ των πραγμάτων αποσπασματικό χαρακτήρα υιοθετώντας την οπτική του δημόσιου χώρου και επομένως αδυνατώντας να ερμηνεύσουν τα πολύπλοκα χωρικά ζητήματα στην ολότητά τους. Τα βήματα αυτά περιλαμβάνουν τη συλλογή στοιχείων από πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές, συνεντεύξεις και άτυπες συζητήσεις, σύνταξη αναλυτικού πίνακα βάσει του εργαλείου SWOT, διατύπωση σεναρίων και τη συγκριτική τους εξέταση, διατύπωση των στρατηγικών παρέμβασης, επιλογή της χωρικής εξειδίκευσης της έρευνας και τέλος περιγραφή των βασικών εργαλείων και επιλογών στο σχεδιασμό των επιμέρους χωρικών εξειδικεύσεων.

εικ. 1

1.2 Πρωτογενή στοιχεία

Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
“Μαθαίνω την πόλη μου και δρω για αυτήν”

υπεύθυνη μαθήματος: Μαρία Κάτου

Δεν μου αρέσει το Μενίδι. Δεν μπορώ να πω ότι μου αρέσει. Είναι ένα μέρος που είναι κατοικήσιμο και ζω.

Ελένη Σ.

Η περιοχή των Αχαρνών έχει το πλεονέκτημα ότι βρίσκεται στους πρόποδες της Πάρνηθας και αυτό της χαρίζει ιδιαίτερη ομορφιά. Από την άλλη πλευρά όμως οι δρόμοι στο Μενίδι είναι ιδιαίτερα κακοφτιαγμένοι και προκαλούν προβλήματα, ιδίως όταν βρέχει.

Βαγγέλης

Όπου θέλει ο καθένας χτίζει, ό,τι θέλουν κάνουν, με την πρώτη βροχή βουλιάζουμε, τα φρεάτια είναι βουλωμένα.

Κοσμάς

Έχει καλό κλίμα και καθαρό αέρα. Αν διώξουν τους Τσιγγάνους και τους Τσετσένους και τους Πακιστανούς η περιοχή θα ανασάνει.

Μιχάλης

Δεν μ'αρέσει το Μενίδι. Δεν έχει που να πας, δεν έχει και παιδικές χαρές. Ο παιδικός σταθμός όμως είναι καλός.

Μαρίνα

Ένα πράγμα μόνο μου άρεσε. Πήραμε τα μωρά, μπήκαμε στο τελεφερίκ και πήγαμε στο καζίνο για καφέ. Ήταν όμως πολύ ακριβά, δεν ξαναπήγαμε.

Είναι η περιοχή που ζω, έχω συνηθήσει εδώ πέρα. Δεν έχω φόβους γιατί ο ένας γνωρίζει τον άλλο και μαθαίνονται όλα.

Δεν μου αρέσουν οι ξένοι. Είμαι ρατσίστρια. Με τους ρώσους δεν έχω πρόβλημα, έχω φίλους και πόντιους.

Νικολέτα

Μου αρέσει που έχει το βουνό και πάω και περπατάω. Μου αρέσει το πράσινο και η ωραία θέα. Έχω συνηθήσει γιατί εδώ μεγάλωσα. Έχω όλο το σόι μου τριγύρω και έχω και φίλους.

Δέσποινα

Το μεγαλύτερο πρόβλημα του δήμου είναι μια μερίδα ανθρώπων που αρνούνται πεισματικά να ενταχθούν κοινωνικά αλλά και νομικά με τους άλλους πολίτες. Τα ναρκωτικά και οι άνομες πράξεις είναι μέρος αυτού του προβλήματος.

Ηλίας

Δεν βρίσκεις να παρκάρεις, τίγκα στα ναρκωτικά, μου σπάει τα νεύρα το Μενίδι.

Στέλλα

Ο πληθυσμός είναι ετερόκλητος. Περιλαμβάνει διάφορες κατηγορίες ανθρώπων ανάλογα με το που κατοικούν. Από τους πιο φτωχούς μέχρι τους πιο πλούσιους. Κάπως έτσι ταξικά κατανέμονται και τα προβλήματα των κατοίκων σε σχέση με το περιβάλλον και τις υποδομές.

Ελένη Τσ.

πηγή: Αρχείο ομάδας

εικ. 2

εικ. 3

1.4.1 Συγκρότηση πίνακα στοιχείων μέσω της ανάλυσης SWOT

Η Ανάλυση SWOT αποτελεί ένα μεθοδολογικό εργαλείο συγκρότησης και οργάνωσης στρατηγικών σχεδιασμού μέσα από την δημιουργία ενός συνεκτικού πλαισίου λήψης αποφάσεων και ανάληψης δράσεων (Βαγιάνη κ.α., 2003). Επιχειρώντας να δημιουργήσει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση των παραγόντων που επηρεάζουν την όποια αναπτυξιακή διαδικασία, η SWOT βασίζεται σε μια πρωταρχική διάκριση του περιβάλλοντος του αναφορικού αντικειμένου – είτε αυτό είναι μια επιχείρηση, είτε ένας θεσμός είτε μια γεωγραφική περιοχή – σε εσωτερικό και εξωτερικό. Με τον τρόπο αυτό, ενδογενή χαρακτηριστικά που αποτελούν συγκριτικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα συνιστούν το εσωτερικό περιβάλλον, ενώ εξωγενείς προσδιοριστικοί παράγοντες που μπορούν να εμφανιστούν είτε ως ευκαιρίες ή απειλές συνιστούν το εξωτερικό (Βαγιάνη κ.α., 2003).

Ως εργαλείο προσέγγισης του δημόσιου χώρου του Δήμου Αχαρνών, η ανάλυση SWOT χρησιμοποιείται από εμάς σε ένα πρώτο στάδιο της ερευνητικής μας διαδρομής τόσο για την οργάνωση και κατηγοριοποίηση των στοιχείων εκείνων που τον συγκροτούν, όσο και για την διατύπωση πιθανών σεναρίων εξέλιξης του μέσα από μια γκάμα διαφορετικών παρεμβάσεων. Αντιλαμβανόμενοι τον δημόσιο χώρο ως κοινωνικά [ανα]παραγόμενο και συνεχώς «εν τω γίνεσθαι» επιχειρούμε να κατανοήσουμε τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρούν οι στρατηγικές του φυσικού και του κοινωνικού σχεδιασμού και όλους κείνους τους

αλληλοσυσχετισμούς και τη δυναμική που εμφανίζουν στο δημόσιο χώρο του Δήμου οι διαφορετικές χωρικές, κοινωνικές, οικονομικές και θεσμικές συνισταμένες. Εξετάζουμε τα στοιχεία εκείνα που τελούν υπό διαπραγμάτευση, τροφοδοτούν και τροφοδοτούνται από το δημόσιο χώρο ως προς την αστική τυπολογία, την λειτουργικότητα, την προσβασιμότητα, την κοινωνική δυναμική, το φυσικό δυναμικό και το θεσμικό πλαίσιο συνοψίζοντας το εννοιολογικό περιεχόμενο και τις εννοιολογικές προεκτάσεις της κάθε κατηγορίας ως εξής:

αστική τυπολογία/μορφολογία _ αστικός ιστός

κλίμακα συνέχεια α-συνέχεια | θύλακες -εγκλεισμοί

λειτουργικότητα _ τοπική-υπερτοπική λειτουργία
πρακτικές καθημερινότητας | μίξη λειτουργιών

προσβασιμότητα _ «φυσική» [υποδομή,

συνδεσιμότητα, «συμβολική» [ιδιοποίηση,
οικειοποίηση, αποκλεισμοί]

κοινωνική δυναμική _ πολιτισμικό «μωσαϊκό»
πολλαπλότητα | κοινωνική μίξη-συνοχή

φυσικό δυναμικό _ ορεινοί όγκοι | υδρογραφικό
δίκτυο αστική λειτουργία φυσικών συστημάτων

θεσμικό πλαίσιο _ υφιστάμενος σχεδιασμός
εφαρμογή αποκλίσεις

	S	W	O	T
ασπική τυπολογία/μορφολογία	«ιστορικό» κέντρο με ποιοτικές διαβαθμίσεις λανθάνον δυναμικό	μη συμπαράγωγή δημόσιου-ιδιωτικού αυθαίρετη δόμηση ανεπάρκεια υποδομών	συρραφή διαφορετικών ιστών	παγίωση εγκλεισμών-χωρικών ασυνεχών
λειτουργικότητα	πολυ-λειτουργικό κέντρο, πλήθος υπηρεσιών «αυτονομία» περιοχές γενικής κατοικίας παραγωγικές δραστηριότητες	περιοχές αμιγούς κατακίας θραυσματοποίηση του χώρου	υλοποίηση κέντρων γειτονιάς	μονοκαλλιέργεια θύλακες ψυχαγωγίας-εστίασης εμπορευματοποίηση δημόσιου χώρου
προσβασιμότητα	οικειοποίηση-ταύτιση με δημόσιο χώρο	ελλιπής σύνδεση συγκοινωνιακές υποδομές Συγκρούσεις- αποκλεισμοί	αποκατάσταση συνεχειών συνδεσιμότητα	παγίωση ασυνεχειών και χωρικών αποκλεισμών
κοινωνική δυναμική	πολυπολιτισμικότητα κοινωνική μίξη/ «ετερογένεια» οικογενειακά «δίκτυα» / ρίζες ενδοκοινοτική αλληλεγγύη	αποκλεισμοί - «οχρώσεις» ρατσισμός /δυσφορία χαμηλή ενσωμάτωση μη συνοχή «παρνομία» «ανασφάλεια»	διαπολιτισμικές πρακτικές δυναμική μίξη	συγκρουσιακές συνθήκες οχρώσεις και εγκλεισμοί ρήξη
φυσικό δυναμικό	Πάρνηθα / «ομορφιά» δίκτυο ρεμάτων-χειμάρρων Κηφισός μικρο-κλιματικές συνθήκες	μείωση διαπερατών επιφανειών και παροχευτικότητας ρεμάτων πλημμύρες /ανεπάρκεια υποδομών	ενσωμάτωση βιοκλιματικής λειτουργίας υδρογραφικού δικτύου και ορεινών όγκων	αλλοίωση υδραυλικής λειτουργίας - πλημμύρες υπαρφαγή δασικής-αγροτικής γης
θεσμικό πλαίσιο	θεσμοθετημένα κέντρα γειτονιάς-δημόσιοι χώροι	ανεπίκαιρος σχεδιασμός	συμμετοχή κατοίκων προσαρμοσμένος ευέλικτος «σχεδιασμός»	παράκαμψη θεσμών-δομών σχεδιασμού

Όσον αφορά την **αστική τυπολογία/μορφολογία** το σημαντικότερο πλεονέκτημα του Δήμου είναι η ύπαρξη ενός συμπαγούς ιστορικού κέντρου με ποιοτικές διαβαθμίσεις υπάρχοντος και εν δυνάμει δημόσιου χώρου. Στα μεταβατικά και ενδιάμεσα αυτά επίπεδα οργάνωσης και σχεδίασης μπορεί να εντοπίσει κανείς ένα σημαντικό λανθάνον δυναμικό. Από την άλλη το σημαντικότερο μειονέκτημα είναι η ανεπάρκεια των υποδομών, η αυθαίρετη δόμηση και η αδυναμία συμπαραγωγής ιδιωτικού και δημόσιου χώρου. Το στοιχείο της χωρικής ετερογένειας μπορεί να αποτελέσει είτε ευκαιρία, είτε απειλή ως προς την μορφολογία των δημόσιων χώρων. Από τη μια η «συρραφή» των διαφορετικών ιστών με «οριακούς χώρους» (Bhabha 1994) που δημιουργούνται μεταξύ των ετερογενών περιοχών του Δήμου, μπορεί να δημιουργήσει συνέχεις και εν-δυνάμει «τόπους συνάντησης» (Massey 1995), από την άλλη η μεγαλύτερη απειλή είναι μια πιθανή παγίωση των αποκλεισμών και των χωρικών ασυνεχειών.

Ως προς την **λειτουργικότητα** πλεονέκτημα αποτελεί η πολύ-λειτουργικότητα του κέντρου με πλήθος παραγωγικών δραστηριοτήτων και υπηρεσιών και η ύπαρξη περιοχών γενικής κατοικίας. Μειονέκτημα αποτελεί το ζήτημα της βιωσιμότητας και της δυναμικής του δημόσιου χώρου στις περιοχές αμιγούς κατοικίας, όπως το Ολυμπιακό Χωριό, όπου ο χώρος εμφανίζεται κατακερματισμένος. Ευκαιρία αποτελεί η υλοποίηση κέντρων γειτονιάς βάση του γενικού Πολεοδομικού

Σχεδίου αλλά και της δυναμικής που παρουσιάζει η κάθε γειτονιά, ενώ σημαντική απειλή η «μονοκαλλιέργεια» των δραστηριοτήτων στο δημόσιο χώρο με πολύ χαρακτηριστική την δημιουργία θυλάκων εστίασης και ψυχαγωγίας και την επακόλουθη εμπορευματοποίηση του.

Ως προς την **προσβασιμότητα**, η οικειοποίηση και η ταύτιση που νοιώθουν πολλοί κάτοικοι με συγκεκριμένους δημόσιους χώρους αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα. Οι ελλειπείς συγκοινωνιακές υποδομές από την άλλη δυσχεραίνουν και περιορίζουν την πρόσβαση από τις διαφορετικές πολιτισμικές και ηλικιακές ομάδες, ενισχύοντας έτσι τους ήδη πολύ σημαντικούς αποκλεισμούς που υπάρχουν. Ευκαιρία μπορεί να αποτελέσει η αποκατάσταση των συνεχειών και της συνδεσιμότητας μέσω συγκοινωνιακών υποδομών προσβάσιμων, οικονομικά και λειτουργικά, ενώ απειλή η παγίωση των αποκλεισμών και των ασυνεχειών στις διαφορετικές κλίμακες.

Ως προς την **κοινωνική δυναμική**, η πολύ-μορφία, η πολιτισμική ετερογένεια και η κοινωνική μίξη δημιουργούν ένα πολυδιάστατο πλέγμα αλληλεπιδράσεων και σχέσεων, ενώ ταυτόχρονα μιας «παραδοσιακού» τύπου οικογενειακής και φιλικής δικτύωσης εξασφαλίζει την ενδοκοινοτική αλληλεγγύη. Από την άλλη, μειονεκτήματα αποτελούν η χαμηλή ενσωμάτωση και οι αποκλεισμοί πολλών ομάδων από τον δημόσιο χώρο και τη δημόσια ζωή του Δήμου, καθώς επίσης και ο λόγος [discourse] περί αυξανόμενης «παρανομίας» και «επικινδυνότητας» και η δημιουργία αισθήματος «ανασφάλειας», με τις επακόλουθες ρατσιστικές στάσεις και πρακτικές. Ευκαιρία η δυνατότητα κοινωνικής μίξης και διαπολιτισμικών πρακτικών και το περιθώριο συγκρότησης νέων «υβριδικών» μορφών κουλτούρας (Bhabha 1994), ενώ απειλή η παγίωση της ρήξης μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων και η ανασταραγωγή συγκρουσιακών συνθηκών, οχυρώσεων και εγκλεισμών. Ως προς το **φυσικό δυναμικό** η γειτνίαση με τον ορεινό όγκο της Πάρνηθας αποτελεί το βασικότερο ίσως πλεονέκτημα, το οποίο σε συνδυασμό με το δίκτυο των ρεμάτων και χειμάρρων δημιουργούν σημαντικές μικρο-κλιματικές συνθήκες σε επιμέρους σημεία του Δήμου. Μειονέκτημα αποτελούν η μείωση των διαπερατών επιφανειών και της παροχτευτικότητας των ρεμάτων και η ανεπαρκής υποδομές με αποτέλεσμα τις συνεχές πλημμύρες. Ευκαιρία αποτελεί η ενσωμάτωση της βιοκλιματικής λειτουργίας του υδρογραφικού δικτύου

και των ορεινών όγκων, ενώ απειλή η αλλοίωση της υδραυλικής λειτουργίας του δικτύου με επακόλουθη αύξηση των πλημμυρών φαινομένων και η υφαρπαγή της δασικής αλλά και της αγροτικής/καλλιεργήσιμης γης. Τέλος, ως προς το **θεσμικό πλαίσιο**, πλεονέκτημα αποτελούν τα ήδη θεσμοθετημένα στο ΓΠΣ κέντρα γειτονιάς και δημόσιοι χώροι, αλλά μειονέκτημα ανεπίκαιρο του σχεδιασμού. Ευκαιρία, η δημιουργία συμμετοχικών θεσμών και δομών για το σύνολο των κατοίκων και η υιοθέτηση προσαρμοσμών και δυναμικών διαδικασιών σχεδιασμού, ενώ ταυτόχρονα απειλή η όποια παράκαμψη τους.

1.4.2 Εναλλακτικά σενάρια παρέμβασης και συγκριτική τους αξιολόγηση

Από την αξιολόγηση των στοιχείων της ανάλυσης SWOT, μπορούμε να δημιουργήσουμε τρία εναλλακτικά σενάρια παρέμβασης στο δημόσιο χώρο του Δήμου. Για κάθε σενάριο απομονώνουμε τα στοιχεία εκείνα της ανάλυσης SWOT τα οποία θα τροφοδοτήσουν και διαμορφώσουν το φυσικό, κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον του δημόσιου χώρου στο Δήμο.

α. Σενάριο μηδενικής παρέμβασης

Το σενάριο **μηδενικής παρέμβασης**, αφήνει τις συνθήκες συγκρότησης του χώρου ως έχει, ακολουθώντας τις ήδη υπάρχουσες τάσεις. Με τον τρόπο αυτό ενισχύονται τα ενδογενή μειονεκτήματα του δημόσιου χώρου στο Δήμο και οι απειλές που προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον βάσει της ανάλυσης SWOT (πιν.2).

Το σενάριο προβλέπει την παγίωση της υποβάθμισης των υποδομών του δημόσιου χώρου, την καταπάτηση του φυσικού αποθέματος, την επέκταση της αυθαίρετης δόμησης και την συνεχιζόμενη ιδιωτικοποίηση του με αποτέλεσμα τον αποκλεισμό κοινωνικών ομάδων που δεν «προσαρμόζονται» στους κανόνες της εμπορευματοποίησης και της κατανάλωσης. Στο σενάριο αυτό, ενισχύεται η κοινωνική πόλωση και η απουσία κοινωνικής συνοχής και παγιώνονται οι αποκλεισμοί και οι κοινωνικές περιχαράκωσεις, καθιστώντας εν τέλει το δημόσιο χώρο ένα πεδίο επιβολής κυριαρχίας και εξουσιαστικών πρακτικών.

Κοινωνικό περιβάλλον

συνεχιζόμενη κοινωνική πόλωση | παγίωση εγκλεισμών- αποκλεισμών, κοινωνικών περιχαράκωσεων

απουσία κοινωνικής συνοχής

επικράτεια φόβου ανασφάλειας | ο δημόσιος χώρος ως πεδίο επιβολής κυριαρχίας και εξουσιαστικών πρακτικών

Οικονομικό περιβάλλον

μονοκαλλιέργειες θύλακες ψυχαγωγίας-εστίασης

εμπορευματοποίηση ιδιωτικοποίηση δημόσιου χώρου και λανθάνοντος τοπιακού αποθέματος

Φυσικό περιβάλλον

συνεχιζόμενη υποβάθμιση- καταπάτηση φυσικού αποθέματος | επέκταση αυθαίρετης δόμησης

ανατροπή θεσμικής προστασίας φυσικού αποθέματος | απομείωση παραρεμάτων ζωνών πρασίνου, εμπορική εκμετάλλευση ορεινού όγκου

α. Σενάριο μηδενικής παρέμβασης

	S	W	O	T
ασπική τυπολογία/μορφολογία		μη συμπαράγωγή δημόσιου-ιδιωτικού αυθαίρετη δόμηση ανεπάρκεια υποδομών		παγίωση εγκλεισμών- χωρικών ασυνεχών
λειτουργικότητα		περιοχές αμιγούς κατακίας θραυσματοποίηση του χώρου		μονοκαλλέργεια θύλακες ψυχαγωγίας- εστίασης εμπορευματοποίηση δημόσιου χώρου
προσβασιμότητα		ελλιπής σύνδεση συγκοινωνιακές υποδομές Συγκρούσεις- αποκλεισμοί		παγίωση ασυνεχειών και χωρικών αποκλεισμών
κοινωνική δυναμική		αποκλεισμοί - «οχυρώσεις» ρατσισμός /δυσφορία χαμηλή ενσωμάτωση μη συνοχή «παρνομία» «ανασφάλεια»		συγκρουσιακές συνθήκες οχυρώσεις και εγκλεισμοί ρήξη
φυσικό δυναμικό	Πάρνηθα / «ομορφιά»	μείωση διαπερατών επιφανειών και παροχευτικότητας ρεμάτων πλημμύρες /ανεπάρκεια υποδομών		αλλοίωση υδραυλικής λειτουργίας - πλημμύρες υφαρπαγή δασικής- αγροτικής γης
θεσμικό πλαίσιο		ανεπίκαιρος σχεδιασμός		παράκαμψη θεσμών-δομών σχεδιασμού

β. Σενάριο ήπιας παρέμβασης

Το σενάριο της **ήπιας παρέμβασης** χαρακτηρίζεται από μια διαφορά φάσης στην εξέλιξη των φυσικών και των κοινωνικών στρατηγικών. Με τον τρόπο αυτό, ενδυναμώνονται τα πλεονεκτήματα του δημόσιου χώρου του Δήμου και ενισχύονται οι ευκαιρίες που προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον, όμως δεν αντιμετωπίζονται οι συνθήκες που απειλούν την κοινωνική δυναμική και συνοχή (πιν.3).

Το σενάριο προβλέπει επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον, όπως διατήρηση, συντήρηση και αναβάθμιση των υποδομών και του αστικού εξοπλισμού, ενίσχυση της προσβασιμότητας και έλεγχο της στάθμευσης των αυτοκινήτων, αδυνατώντας όμως να ελέγξει την επέκταση της αυθαίρετης δόμησης και την καταπάτηση του φυσικού αποθέματος. Ταυτόχρονα, επιχειρεί την διαχείριση του τοπιακού αποθέματος μέσω ανταποδοτικών οφελών, χωρίς όμως να αντιμετωπίζει την «μονοκαλλιέργεια» και την δημιουργία μονοθεματικών θυλάκων εστίασης και αναψυχής στον δημόσιο χώρο. Τέλος, περιλαμβάνει πιλοτικές εφαρμογές διαδραστικών εγχειρημάτων σε φορείς όπως σχολεία και τοπικούς συλλόγους, χωρίς όμως μια συντονισμένη στρατηγική κοινωνικής συνοχής. Το σενάριο παραγνωρίζει τα διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά και συμπιέζει τις πολλαπλές εκφράσεις της κουλτούρας στο δημόσιο χώρο, ενισχύοντας έτσι τους υπάρχοντες αποκλεισμούς και το ρόλο του δημόσιου χώρου στο Δήμο ως πεδίο αναπαραγωγής κοινωνικών περιχαρακώσεων.

Κοινωνικό περιβάλλον

παραγνώριση διαφορετικών κοινωνικών χαρακτηριστικών | συμπίεση «ετερογένειας» | ενίσχυση εγκλεισμών - αποκλεισμών, εσωστρέφειας δικτύων πιλοτικές εφαρμογές διαδραστικών εγχειρημάτων σε σχολεία κλπ | ελλιπής στρατηγική κοινωνικής συνοχής συντήρηση αισθήματος φόβου και ανασφάλειας | ο δημόσιος χώρος ως πεδίο αναπαραγωγής κοινωνικών περιχαρακώσεων

Οικονομικό περιβάλλον

ανταποδοτικά οφέλη διαχείρισης τοπιακού αποθέματος μη αντιμετώπιση μονοκαλλιέργειας

Φυσικό περιβάλλον

διατήρηση, συντήρηση και αναβάθμιση υποδομών δημόσιου χώρου και χώρων πρασίνου | λειτουργικότητα, εξοπλισμός, καθαρισμός, φωτισμός ενίσχυση προσβασιμότητας και ελέγχου στάθμευσης Ι.Χ. συνεχιζόμενη υποβάθμιση- καταπάτηση φυσικού αποθέματος | επέκταση αυθαίρετης δόμησης

[διαφορά φάσης στην εξέλιξη στρατηγικών φυσικού και κοινωνικού σχεδιασμού]

β. Σενάριο ήπιας παρέμβασης

	S	W	O	T
ασπική τυπολογία/μορφολογία	«ιστορικό» κέντρο με ποιοτικές διαβαθμίσεις λανθάνον δυναμικό		συρραφή διαφορετικών ιστών	
λειτουργικότητα	πολυ-λειτουργικό κέντρο, πλήθος υπηρεσιών «αυτονομία» περιοχές γενικής κατοικίας παραγωγικές δραστηριότητες		υλοποίηση κέντρων γειτονιάς	
προσβασιμότητα	οικειοποίηση-ταύτιση με δημόσιο χώρο		αποκατάσταση συνεχειών συνδεσιμότητα	
κοινωνική δυναμική	πολυπολιτισμικότητα κοινωνική μίξη/ «ετερογένεια» οικογενειακά «δίκτυα» / ρίζες ενδοκοινωνική αλληλεγγύη	αποκλεισμοί - «οχυρώσεις» ρατσισμός /δυσφορία χαμηλή ενσωμάτωση μη συνοχή «παρνομία» «ανασφάλεια»	διαπολιτισμικές πρακτικές δυναμική μίξη	συγκρουσιακές συνθήκες οχυρώσεις και εγκλεισμοί ρήξη
φυσικό δυναμικό	Πάρνηθα / «ομορφιά» δίκτυο ρεμάτων-χειμάρρων Κηφισός μικρο-κλιματικές συνθήκες		ενσωμάτωση βιοκλιματικής λειτουργίας υδρογραφικού δικτύου και ορεινών όγκων	
θεσμικό πλαίσιο	θεσμοθετημένα κέντρα γειτονιάς-δημόσιοι χώροι		συμμετοχή κατοίκων προσαρμοσμένος ευέλικτος «σχεδιασμός»	

γ. Σενάριο ριζοσπαστικής παρέμβασης

Το σενάριο **ριζοσπαστικής παρέμβασης**, έχει ως βασική αρχή την αλληλεξάρτηση και συνεχή αλληλοτροφοδότηση μεταξύ φυσικού και κοινωνικού σχεδιασμού. Το σενάριο αποδυναμώνει τα ενδογενή μειονεκτήματα του δημόσιου χώρου του Δήμου και αντιμετωπίζει τις απειλές, ενισχύοντας τα πλεονεκτήματα και τις ευκαιρίες που προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον βάσει της ανάλυσης SWOT (πιν.4).

Το σενάριο προβλέπει ολοκλήρωση των θεσμοθετημένων δημόσιων χώρων βάσει του ΓΠΣ και δημιουργία νέων σε δημοτικές ιδιοκτησίες, ολοκληρωμένη βιοκλιματική προσέγγιση μέσω της διαχείρισης του δικτύου ρεμάτων, των χώρων πρασίνου και των όμβριων υπό καθεστώς απόλυτης θεσμικής προστασίας και ενοποίηση δημόσιων χώρων με χώρους πρασίνου. Επίσης, κυκλοφοριακές ρυθμίσεις βασισμένες στις αρχές της βιώσιμης κινητικότητας, δημιουργία συστήματος ελεγχόμενης στάθμευσης και συστηματική απομακρυσμένη των Ι.Χ. αυτοκινήτων από τους δημόσιους χώρους. Ταυτόχρονα, τον έλεγχο και καθορισμό των προδιαγραφών και συνθηκών οικονομικής δραστηριοποίησης στο δημόσιο χώρο μέσω της ριζικής αντιμετώπισης του λανθάνοντος τοπιακού αποθέματος και μέσω της ανατροπής της «μονοκαλλιέργειας» θυλάκων δραστηριοτήτων εστίασης και αναψυχής.

Τέλος, το σενάριο προβλέπει την αντιμετώπιση των καθεστώτων αποκλεισμού μέσα από εφαρμογές στρατηγικών ενσωμάτωσης συντονισμένες με μεγαλύτερης κλίμακας προγράμματα κοινωνικής πολιτικής. Στα πλαίσια αυτά, η δημιουργία δομών και θεσμών συμμετοχικών διαδικασιών και διαπολιτισμικής εκπροσώπησης ορίζουν το δημόσιο χώρο ως πεδίο αποκατάστασης της κοινωνικής συνοχής στο Δήμο.

Κοινωνικό περιβάλλον

δομές συμμετοχικών διαδικασιών | εκπροσώπηση διαφορετικών κοινωνικών ομάδων | αντιμετώπιση καθεστώτων αποκλεισμού

εφαρμογή στρατηγικών ενσωμάτωσης | συντονισμός με μεγαλύτερης κλίμακας προγράμματα κοινωνικής ένταξης

διαπολιτισμικές πρακτικές | ο δημόσιος χώρος ως πεδίο αποκατάστασης κοινωνικής συνοχής

Οικονομικό περιβάλλον

ανατροπή μονοκαλλιιεργειών θυλάκων ψυχαγωγίας - εστίασης

ριζική αντιμετώπιση λανθάνοντος τοπιακού αποθέματος | καθορισμός προδιαγραφών και συνθηκών οικονομικής δραστηριοποίησης στο δημόσιο χώρο

γ. Σενάριο ριζοσπαστικής παρέμβασης

Φυσικό περιβάλλον

ολοκληρωμένη βιοκλιματική προσέγγιση | ρύθμιση
μικροκλίματος

δημιουργία συστήματος ελεγχόμενης στάθμευσης |
συστηματική απομάκρυνση Ι.Χ. από δημόσιους χώρους
ενοποίηση δημόσιων χώρων και χώρων πρασίνου –
δημιουργία δικτύου | κυκλοφοριακές ρυθμίσεις,
πεζοδρομήσεις, ποδηλατόδρομοι

ολοκληρωμένη διαχείριση ρεμάτων, χώρων πρασίνου,
όμβριων | καθεστώς απόλυτης φυσικής προστασίας |
θεσμική θωράκιση

υλοποίηση ΓΠΣ | ολοκλήρωση θεσμοθετημένων δημόσιων
χώρων

δημιουργία νέων σε δημοτική ιδιοκτησία | ενεργό
οικοδομικό τετράγωνο

[αλληλεξάρτηση και συνεχής διαπραγμάτευση
στρατηγικών φυσικού και κοινωνικού σχεδιασμού]

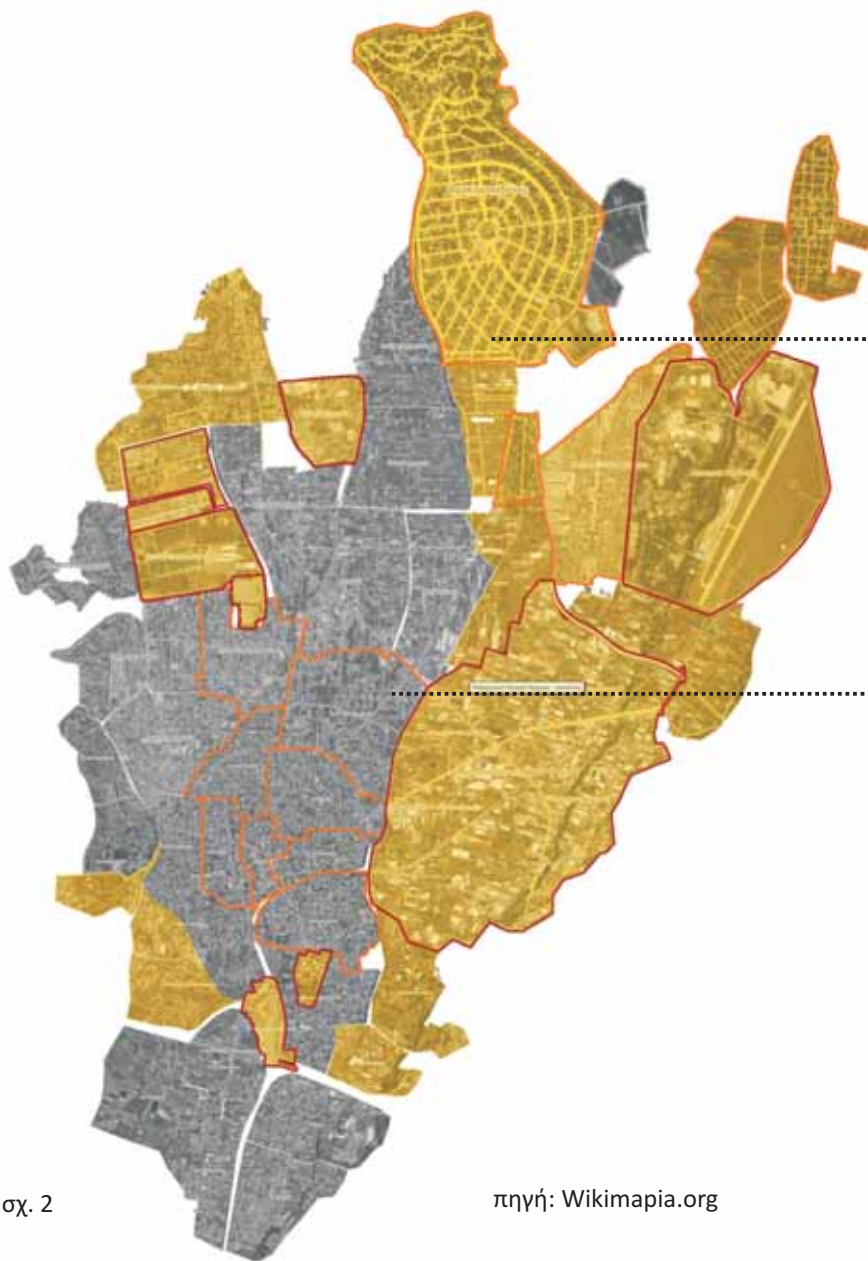
γ. Σενάριο ριζοσπαστικής παρέμβασης

	S	W	O	T
ασπική τυπολογία/μορφολογία	«ιστορικό» κέντρο με ποιοτικές διαβαθμίσεις λανθάνον δυναμικό		συρραφή διαφορετικών ιστών	
λειτουργικότητα	πολυ-λειτουργικό κέντρο, πλήθος υπηρεσιών «αυτονομία» περιοχές γενικής κατοικίας παραγωγικές δραστηριότητες		υλοποίηση κέντρων γειτονιάς	
προσβασιμότητα	οικειοποίηση-ταύτιση με δημόσιο χώρο		αποκατάσταση συνεχιών συνδεσιμότητα	
κοινωνική δυναμική	πολυπολιτισμικότητα κοινωνική μίξη/ «ετερογένεια» οικογενειακά «δίκτυα» / ρίζες ενδοκοινοτική αλληλεγγύη		διαπολιτισμικές πρακτικές δυναμική μίξη	
φυσικό δυναμικό	Πάρνηθα / «ομορφιά» δίκτυο ρεμάτων-χειμάρρων Κηφισός μικρο-κλιματικές συνθήκες		ενσωμάτωση βιοκλιματικής λειτουργίας υδρογραφικού δικτύου και ορεινών όγκων	
θεσμικό πλαίσιο	θεσμοθετημένα κέντρα γειτονιάς-δημόσιοι χώροι		συμμετοχή κατοίκων προσαρμοσμένος ελίκτος «σχεδιασμός»	

δ. Συγκριτική αξιολόγηση

Τα τρία εναλλακτικά σενάρια παρέμβασης που προκύπτουν από την ανάλυση SWOT συγκροτούν το πλαίσιο λήψης αποφάσεων και συντονισμού δράσεων για το δημόσιο χώρο στο Δήμο Αχαρνών. Από την συγκριτική αξιολόγηση τους, αναδύονται ως κεντρικά ζητήματα η κοινωνική δυναμική του δημόσιου χώρου και ο συντονισμός των στρατηγικών κοινωνικής δράσης με τις στρατηγικές του φυσικού σχεδιασμού. Μια ενιαία και καθολική στρατηγική σχεδιασμού στο σύνολο του Δήμου θα παραγνώριζε επομένως όλες αυτές τις διαφορετικές κοινωνικοπολιτισμικές εκφάνσεις του δημόσιου, συμπιέζοντας την έννοια του χώρου σε μια παγιωμένη υλικότητα. Στο Δήμο Αχαρνών καλούμαστε επομένως να απαντήσουμε στην τοπική δυναμική και στις επιμέρους ιδιαιτερότητες του δημόσιου χώρου, μέσα από μια συνεχή «ολίσθηση» ανάμεσα στις διαφορετικές κατηγορίες παρεμβάσεων συντονίζοντας εν τέλει ένα σχεδιασμό που θα επεμβαίνει στο χώρο συν τω χρόνω.

2.1 Στρατηγικές οργάνωσης του δημόσιου χώρου

«θύλακες αποκλεισμού»

χωρικοί | λειτουργικοί | κοινωνικοί

απαίτηση στρατηγικών μεγαλύτερης κλίμακας _ εθνικό και πολιτικό επίπεδο

διαχείριση δημόσιου χώρου _ αποσπασματική πρακτική

περιορισμός δυνατοτήτων επέμβασης

επιμέρους χωρικές ενότητες

διαφορετικές εντάσεις αστικότητας /πύκνωσης

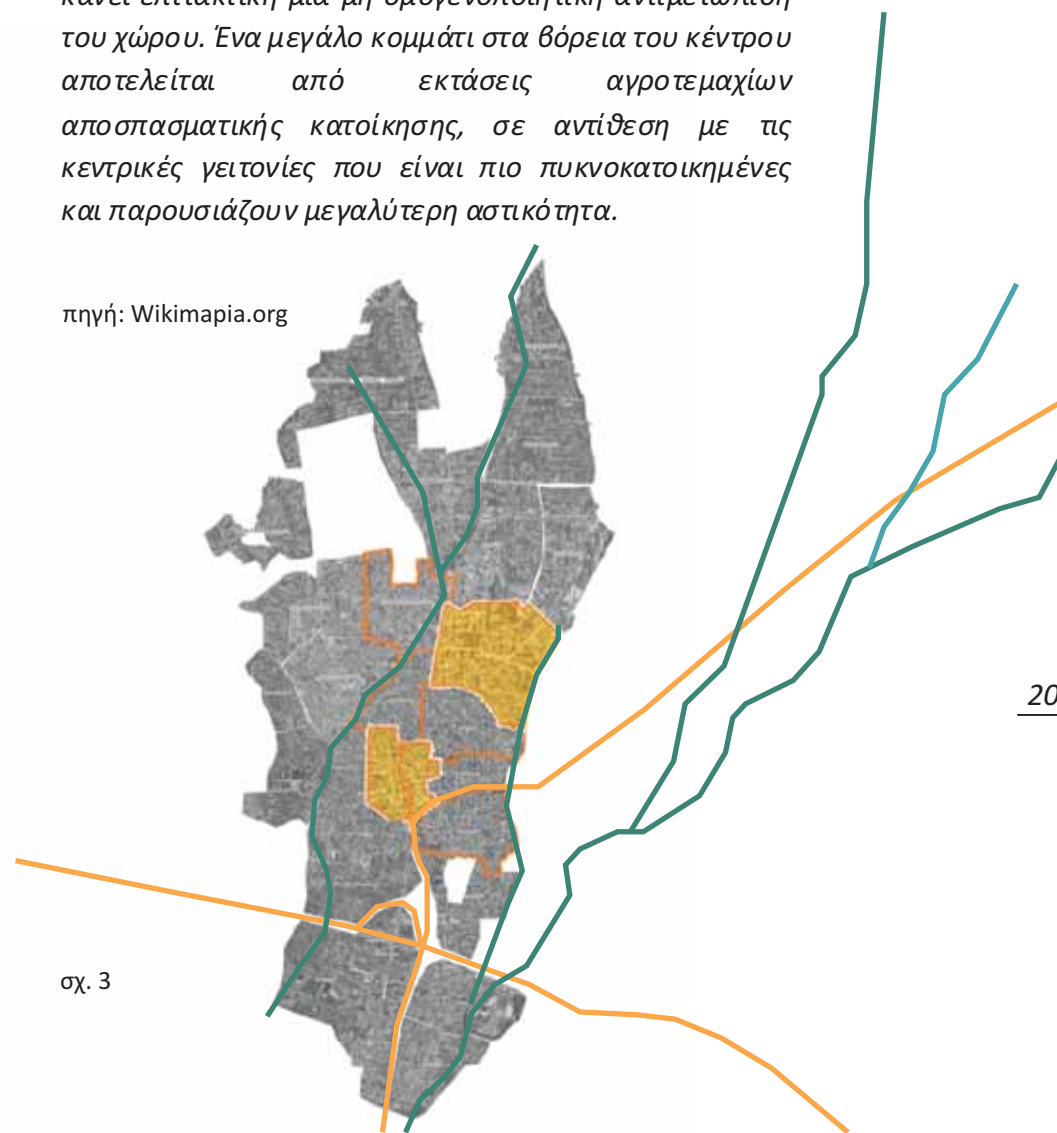
στρατηγικές μικρής κλίμακας

διαχείριση δημόσιου χώρου _ «εργαλείο» παρεμβάσεων

Αντιλαμβανόμενοι/ες το δημόσιο χώρο ως παράγωγο των κοινωνικών σχέσεων που τον απαρτίζουν και θεωρώντας τον ως δυνατότητα κοινωνικής μίξης και άρσης των αποκλεισμών, προκύπτουν κάποιες γενικές κατευθυντήριες στη διαμόρφωση των προτάσεων στο Δήμο Αχαρνών. Εκκινώντας από το γεγονός της χωρικής και κοινωνικής πολλαπλότητας που παρατηρείται στο δήμο, δημιουργείται προβληματισμός σχετικά με τη στρατηγική οργάνωσης του δημόσιου χώρου. Ένα μεγάλο μέρος του δήμου αποτελείται από θύλακες κοινωνικού, λειτουργικού και χωρικού αποκλεισμού (που περιλαμβάνουν την Αμυγδαλέζα, τα στρατιωτικά στρατόπεδα, το ολυμπιακό χωριό, ακόμα και τους Θρακομακεδόνες που φέρουν χαρακτηριστικά οχυρωμένης κοινότητας). Χωρικούς θύλακες, δηλαδή, υψηλής ειδικευσης οι οποίοι διαμορφώνουν νέες θεματικές νησίδες που αποδίδουν κατά κύριο λόγο, χώρους χαμηλής βιοποικιλότητας για τη συλλογική ζωή και το αστικό περιβάλλον (Χατζησάββα, 2011). Οι δυνατότητες παρέμβασης σε αυτούς τους θύλακες είναι περιορισμένες γιατί η αρχική μας ευαισθητοποίηση προσεγγίζοντας τέτοια χωρικά ζητήματα απαιτεί στρατηγικές μεγαλύτερης κλίμακας, σε πολιτικό και εθνικό επίπεδο. Η οργάνωση του δημόσιου χώρου σε αυτές τις χωρικές ενότητες θα αποτελούσε μια αποσπασματική πρακτική και μια εξωραϊστική λογική αντιμετώπισης των ουσιαστικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν. Με αυτή την προβληματική αντιλαμβανόμαστε ότι αποκλείεται από τη χωρική εξειδίκευση ένα μεγάλο μέρος του δήμου. (σχ.2)

Στις εναπομείνασες χωρικές ενότητες η οργάνωση του δημόσιου χώρου θα μπορούσε να λειτουργήσει ως «εργαλείο» παρέμβασης, ακριβώς γιατί μπορούν να ακολουθηθούν στρατηγικές μικρής κλίμακας. Ωστόσο, το γεγονός ότι και αυτές οι περιοχές χαρακτηρίζονται από διαφορετικές εντάσεις αστικότητας και πύκνωσης κάνει επιτακτική μια μη ομογενοποιητική αντιμετώπιση του χώρου. Ένα μεγάλο κομμάτι στα βόρεια του κέντρου αποτελείται από εκτάσεις αγροτεμαχίων αποσπασματικής κατοίκησης, σε αντίθεση με τις κεντρικές γειτονίες που είναι πιο πυκνοκατοικημένες και παρουσιάζουν μεγαλύτερη αστικότητα.

πηγή: Wikimapia.org

Στη χωρική εξειδίκευση ακολουθήθηκαν δύο βασικές στρατηγικές. Η πρώτη αφορά τη διαχείριση των ρεμάτων ως τρόπο παραγωγής δημόσιου χώρου και η δεύτερη αντλεί τα χαρακτηριστικά της από μια αποαθροιστική και μη ομογενοποιητική αντιμετώπιση του χώρου. Πιο συγκεκριμένα:

1. Διαχείριση Ρεμάτων: Η στρατηγική αυτή στηρίζεται στην αντιμετώπιση του φυσικού αποθέματος ως μια δυναμική υποδομή διαμόρφωσης δημόσιου χώρου. Αρχικά, η διαχείριση του φυσικού αποθέματος θα μπορούσε να αποτελέσει ένα δυναμικό μέσο αποκατάστασης των συνεχιών και των ρών- ένα μέσο, δηλαδή, συρραφής και σύνδεσης των περιοχών που γειτνιάζουν σε αυτό. Παράλληλα, δεν θα πρέπει να παραβλέψουμε το γεγονός ότι το ρέμα στο δήμο Αχαρνών αποτελεί ένα φυσικό γεωγραφικό στοιχείο, που διατρέχοντας ένα μεγάλο μέρος του, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο επίλυσης πολλών λειτουργικών αναγκών. Μπορεί να αποτελέσει βοηθητικό στοιχείο στην απορροή των υδάτων, να συνεισφέρει βιοκλιματικά στις παράχθιες περιοχές και να ενισχύσει τις παραρεμάτιες ζώνες πρασίνου.

2. Μη ομογενοποιητική αντιμετώπιση του δημόσιου χώρου: Το γεγονός ότι ο δημόσιος χώρος στο δήμο Αχαρνών είναι θραυσματοποιημένος και εντοπίζεται σε περιοχές με διαφορετικές χωρικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες, κάνει αντιληπτό πως η διαχείρισή του απαιτεί μια μη ομογενοποιητική προσέγγιση. Αντίθετα, κρίνεται αναγκαία η παραγωγή του δημόσιου χώρου να συντελεστεί μέσα από την εύρεση τόσο στρατηγικών εντοπισμένης παρέμβασης που θα αναδεικνύουν τις δυναμικές αστικότητας, όσο και πρακτικών προσαρμοσμένης αντιμετώπισης περιοχών με διαφορετικές ανάγκες και ιδιαιτερότητες. Η χωρική μας εξειδίκευση θα επικεντρωθεί στο κέντρο του δήμου Αχαρνών και στα όρια του με τον υπόλοιπο δήμο, γύρω στο πέταλο (σαν κομμάτι ένωσης με τα «ξέφτια» που παρουσιάζει ο δήμος στο βόρειο κομμάτι του). Κεντρική κατευθυντήρια στους χώρους εξειδίκευσης που εστιάσαμε ήταν η αναζήτηση κεντρικότητων συνυπολογίζοντας πάντα το ρόλο της καθημερινότητας και ο εντοπισμός των στοιχείων τοπικής δυναμικής, αναζητώντας νέες δυνατότητες χωρικότητας.

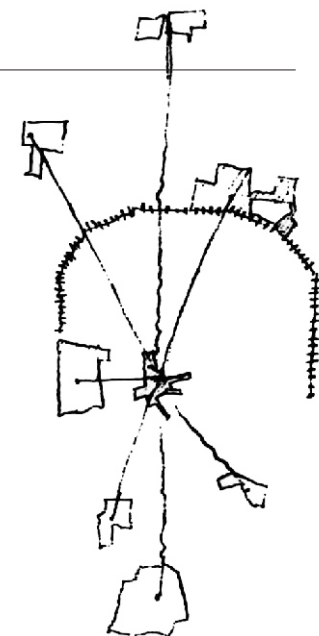

ΕΙΚ. 4

Θεωρώντας, όμως, ότι ο δημόσιος χώρος, δεν αποτελεί μια αυστηρά υλική δομή αλλά ενέχει και πολλές συμβολικές προεκτάσεις αναζητούμε αυτήν την αλληλεξάρτηση και συνεχή διαπραγμάτευση στρατηγικών φυσικού και κοινωνικού σχεδιασμού. Οπότε κρίνεται αναγκαία μια παράλληλη αλληλεπίδραση με την ανάπτυξη δομών συμμετοχικών διαδικασιών, όπου η εκπροσώπηση διαφορετικών κοινωνικών ομάδων θα είναι εφικτή. Η εφαρμογή στρατηγικών ενσωμάτωσης για την αντιμετώπιση καθεστώτων αποκλεισμού και γενικά ο συντονισμός του φυσικού σχεδιασμού με μεγαλύτερης κλίμακας προγράμματα κοινωνικής ένταξης και διαπολιτισμικών πρακτικών, θα μπορούσε να προσδώσει στο δημόσιο χώρο το χαρακτήρα ενός πεδίου κοινωνικής συνοχής.

Ο δημόσιος χώρος, ωστόσο, δεν αποτελεί «ούτε ένα δοχείο για ταυτότητες ούτε το ολοκληρωμένο πέρας μιας ολότητας», αλλά τελεί διαρκώς υπό κατασκευή (Massey, 2008). Αντιλαμβανόμενοι τη δυναμική διαδικασία συγκρότησης του χώρου, απαιτούνται συν τω χρόνω στρατηγικές παρέμβασης που να παρακολουθούν τις διαδικασίες ανάπτυξης της πόλης. Με αφορμή λοιπόν την ήδη ανεπτυγμένη κεντρικότητα στην πλατεία του Αη Βλάσση, μια πλατεία που έχει ενσωματωθεί στη συνείδηση των κατοίκων του δήμου Αχαρνών, (αλλά μπορεί και να αποτελέσει πόλο έλξης συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων και αποκλεισμού άλλων) αρχίσαμε να επεξεργαζόμαστε τις δυνατότητες παρέμβασης των πλατειών του Κάραβου και της Αγίας Τριάδας.

Η προσπάθεια αυτή δεν θα πρέπει να κωδικοποιηθεί ως μια προσπάθεια αντιγραφής και στοίχισης με την ήδη διαμορφωμένη κεντρικότητα του Αη Βλάσση, αλλά ως μια διαδικασία ανάδειξης των τοπικών εκείνων στοιχείων που θα έδιναν δυναμική τόσο στο δήμο Αχαρνών όσο και στη ζωή των πλατειών αυτών. Ακριβώς λόγω των νέων κεντρικότητων και δυνατοτήτων χωρικότητας που θα δημιουργηθούν από τις παρεμβάσεις που προτείνονται στην παρούσα εργασία, αφήνουμε μια ανοιχτή πόρτα μελλοντικής παρέμβασης, ως μια επισήμανση σε αυτήν την αδιάκοπη παραγωγή του χώρου.

2.2 Χωρική εξειδίκευση

Οι επεμβάσεις που προτείνουμε είναι ουσιαστικά επεμβάσεις ενδυνάμωσης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και της ταυτότητας του χώρου. Στοχεύουμε στις παρακάτω προτάσεις, στην διεύρυνση του χώρου αναφοράς των υπάρχοντων δημόσιων χώρων και στην σχεδιαστική αντιμετώπιση κάθε δημόσιου χώρου, ξεχωριστά και με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του (*genius loci*).

Σε όλα τα στάδια του ο σχεδιασμός γίνεται με βάση αποκρυσταλλωμένες απόψεις κατοίκων (*feedback*) εξασφαλίζοντας με αυτόν τρόπο μια συνεχή ανατροφοδότηση, που είναι κάθε άλλο παρά αμελητέα, καθώς αποτελεί βασική συνθήκη επαναανοηματοδότησης του δημόσιου χώρου. Η ενεργώς συμμετοχή των κατοίκων στην διαδικασία είναι βασική συνιστώσα του σχεδιασμού που εξασφαλίζει την χρήση του δημόσιου χώρου από αυτούς για τους οποίους σχεδιάστηκε.

Βασική συνθήκη είναι του σχεδιασμού είναι ότι το εύρος των επεμβάσεων μπορεί να κινηθεί από μηδενική παρέμβαση μέχρι ολοκληρωμένες σχεδιαστικές προτάσεις δημόσιων χώρων.

σχ. 5

Άγιος Βλάσιος
Κεντρικότητα / Αστικός χαρακτήρας
Ισχυρή στην συνείδηση των κατοίκων

Ελάχιστη έως μηδενική παρέμβαση

Προστασία από εξάπλωση
Δραστηριοτήτων

Αστική κεντρική πλατεία

σχ. 6

Κάραβος
Ιστορικότητα
Συγκοινωνιακός κόμβος

Επαφή με σχολικό συγκρότημα
Ανασκαφές / Ιστορικά layers
Κοινωνικό μαγειρείο

Αξιοποίηση ιστορικότητας

Σχεδιασμός ευρύτερης ενότητας /
σχολείων - ανασκαφών

«Ιστορικό» - θεματικό πάρκο

σχ. 7

Αγία Τριάδα

Επαφή με σχολικό συγκρότημα
Λανθάνον τοπιακό δυναμικό

Χρήση από νεαρές ηλικίες

Σχεδιασμός ευρύτερης ενότητας /
σχολείων

Αξιοποίηση λανθάνοντος
τοπιακού δυναμικού

Αξιοποίηση έντασης νεολαίας
Κέντρο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

Εναλλακτικό πάρκο νεότητας

Στην επόμενη σελίδα, στην αριστερή στήλη, καταγράφουμε τις δραστηριότητες, τις χρήσεις και τους χώρους που θεωρούμε σημαντικά για την κάθε ενότητα, στην μεσαία στήλη βάζουμε κάποια χαρακτηριστικά σημεία των αναφορών των κατοίκων για να δούμε κυρίως, πως εκείνοι αντιλαμβάνονται την κάθε περιοχή και τον κάθε χώρο και στην δεξιά στήλη κάποιες απόψεις των χωρικών ενοτήτων σε μια προσπάθεια να αποδώσουμε το τί "είδαμε" εμείς στην περιοχή.

Κάραβος

Γιώτα, Ελένη Σ, Ειρήνη, Σοφία, Μιχάλης, Δέσποινα
υπεύθυνη μαθήματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης: Μαρία Κάτου

πλατεία καράβου

αρχαίες αχαρναι

δημοτικό γυμναστήριο αχαρνών

ανασκαφή αρχαίου θεάτρου

1^ο και εσπερινό γυμνάσιο

7^ο και εσπερινό λύκειο

3^ο & 16^ο δημοτικό σχολείο

άγιος ιωάννης νησιτικός

κοίμηση θεοτόκου | μητρόπολη

για από τις κεντρικές πλατείες του δήμου αχαρνών.
Στο παρελθόν είχε πηγή
στην οποία **σύμφωνα με τον μύθο**
εμφανίζονταν οι νεραϊδες του καράβου

έχει δέντρα
έχει πιάτσα ταξί
έχει το **κοινωνικό μαγειρείο** του δήμου

μπορείς να πας μόνο με την συγκοινωνία δεν έχει καλή πρόσβαση
αν και έχει δέντρα δεν έχει την «**γλύκα**»
του αγίου βλασίου για να πας να κάτσεις
παλιά ήταν γεμάτη ναρκομανείς
τώρα έχει μόνο άδεια μαγαζιά
το συντριβάνι είναι **άδαιο**
είναι κοντά σε μεγάλους δρόμους
έχει **φασαρία** και είναι **επικίνδυνη**

έχει άδαιο χώρο που θα μπορούσε κάτι να γίνει
να διαχωριστεί από τους δρόμους
να ξανασχεδιαστεί ώστε
να δίνει δυνατότητες για περισσότερες δραστηριότητες

εικ. 5

εικ. 6

εικ. 7

σχ. 8

Η πλατεία του Καράβου χαρακτηρίζεται από μια ιστορικότητα -κάτι το οποίο συναντάται συχνά και στις αναφορές των κατοίκων- η οποία παραμένει μια λανθάνουσα δυναμική που δεν βρίσκει καμία έκφραση στην σημερινή πλατεία. Οι κάτοικοι έχουν να αναφέρουν έναν μύθο, μια ιστορία, έναν λόγο, που θα μπορούσε να βρεί κανείς πίσω του ένα διαμορφωμένο φαντασιακό για τον χώρο πάρα πολύ ισχυρό που δεν ενδυναμώνεται σε καμία περίπτωση από την εικόνα που παρουσιάζει τώρα η πλατεία.

Σε επίπεδο σχεδιασμού, η ύφιστάμενη κατάσταση της πλατείας δεν κεντρίζει και δεν συνάδει με αυτές τις νοηματοδοτήσεις. Σε καμία περίπτωση δεν προτείνουμε την θεματοποίηση του χώρου και κράταμε σαφείς αποστάσεις από το *place branding* καθώς δεν πιστεύουμε ότι τέτοιες "συνταγές" σχεδιασμού μπορούν να παράξουν δημόσιο χώρο.

- _η αξιοποίηση της υπάρχουσας υποδομής της πλατείας
- _περιορισμός των σκληρών επιφανειών
- _αύξηση της φύτευσης

Αντίθετα, πιστεύουμε ότι τα layers της ιστορίας επικάθονται στον χώρο της πόλης και η κάθετη τομή τους μπορεί να παράξει χώρους νοηματοδοτημένους από τους χρήστες τους, χωρίς ο φυσικός σχεδιασμός να υπερβάλλει δημιουργώντας τρόπους κατανάλωσης και κοινωνικού αποκλεισμού.

Εντοπίζουμε ως προβληματική την απουσία σύνδεσης των αρχαίων ευρυμάτων με το σχολικό συγκροτήμα, την αδιάφορη αντιμετώπιση της πλατείας του Καράβου, που έχει σαν αποτέλεσμα να μην αποκαλύπτονται τα χαρακτηριστικά που του αποδίδουν οι κάτοικοι και την προβληματική σχέση της πλατείας με την κυκλοφορία των οχημάτων που δεν επιτρέπει την εύκολη χρήση του ως ελεύθερου ανοιχτού χώρου.

Ο συνδυασμός των ανασκαφών και του layer της ιστορικότητας με τη δυναμική των σχολικών συγκροτημάτων θα εξασφαλίζει την τροφοδοσία του ιστορικού πάρκου.

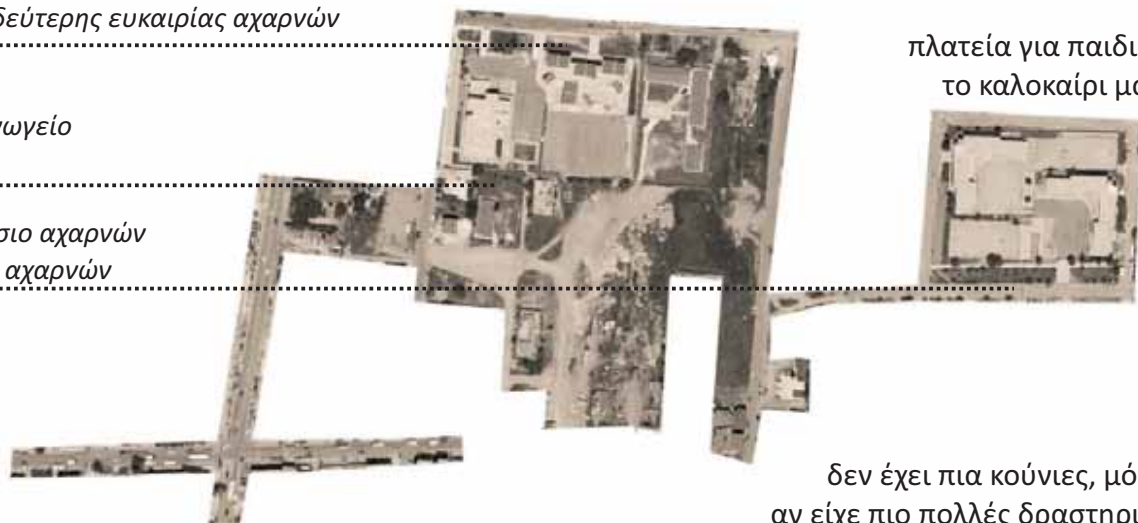
Λαθέα - αγία τριάδα

Γιώτα, Ελένη Σ, Ειρήνη, Σοφία, Μιχάλης, Δέσποινα
υπεύθυνη μαθήματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης: Μαρία Κάτου

22^ο δημοτικό σχολείο αχαρνών
3^ο γυμνάσιο αχαρνών
σχολείο δεύτερης ευκαιρίας αχαρνών

4^ο νηπιαγωγείο
αχαρνών

2^ο γυμνάσιο αχαρνών
2^ο λύκειο αχαρνών

μικρή πλατεία με εκκλησία
έξω από τον «δακτύλιο» της αριστοτέλους

πλατεία για παιδιά μέχρι 15 χρονών
το καλοκαίρι μαζεύει πολύ κόσμο
έχει πράσινο

δεν έχει πια κούνιες, μόνο δυο σπασμένες
αν είχε πιο πολλές δραστηριότητες για παιδιά,
θα μπορούσε να είναι πολύ ωραία (π.χ. κούνιες)

πλατεία αγίας τριάδας
αγία τριάδα

εικ. 8

εικ. 9

εικ. 10

Ένα δίκτυο χώρων πρασίνου σχολικών αυλών πεζοδρόμων και υπάρχουσας υποδομής που παράλληλα με ένα κέντρο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης θα διατηρεί μια εκπαιδευτική ταυτότητα και θα διευρύνει την λειτουργία της υπάρχουσας πλατείας δίνοντας χώρο σε ένα εναλλακτικό πάρκο νεότητας

Η ένταση της νεολαίας σε συνδυασμό με την ενεργοποίηση του λανθάνοντος τοπικού δυναμικού είναι κάτι που εξασφαλίζει την ζωντάνια του χώρου και την μετατροπή του από υπολειμματικό χώρο σε θετικό κομμάτι της πόλης

Δημιουργία ενός χώρου καλλιεργειών ο οποίος θα λειτουργήσει παράλληλα με εκπαιδευτικά προγράμματα και πρωτοβουλίες κατευθείαν από τα ίδια τα σχολεία ενώ παράλληλα θα αποτελεί μια αναβαθμισμένη εκτόνωση των σχολικών συγκροτημάτων

Βιβλιογραφία και αρθρογραφία

- **Βαγιάνη** Ελένη, Θ. Ιωσηφίδης και Θ. Πετανίδου, 2003, *Η χρήση της ανάλυσης SWOT στο χωρικό και αναπτυξιακό σχεδιασμό: η περίπτωση του οικότουριστικού σχεδιασμού στον Πολιχνίτο Λέσβου. Μελέτη προς δημοσίευση*
- **Bauman** Zygmunt, 2005, *Σπαταλημένες Ζωές, Οι απόβλητοι της νεωτερικότητας*, Κατάρτι, Αθήνα
- **Bhabha** Homi K., 1994, *The Location of Culture*, Routledge, New York
- **Certeau** Michel. De, 2010, *Επινοώντας την Καθημερινή Πρακτική*, Σμίλη, Αθήνα
- **Δημητρίου** Ούρσουλα, Κουτρολίκου Πέννυ, 2011, «Περί δημόσιου ιδιωτικού «κοινού» και «συλλογικού», στο: *Δημόσιος Χώρος... αναζητείται*, Πρακτικά Συνεδρίου 20-22 Οκτωβρίου, ΤΕΕ/ΤΚΜ, Θεσσαλονίκη
- **Harvey** David, 2013, *Εξεγερμένες Πόλεις*, ΚΨΜ, Αθήνα
- **Λάμπρου** Άννα, Μπαλαμπανίδης Δημήτρης, 2011, «Πέρα [και μέσα] από το δίπολο δημόσιο- ιδιωτικό», στο: *Δημόσιος Χώρος... αναζητείται*, Πρακτικά Συνεδρίου 20-22 Οκτωβρίου, ΤΕΕ/ΤΚΜ, Θεσσαλονίκη
- **Massey** Doreen, 1995, «*Η Παγκοσμιότητα του Τοπικού*», *Νέα Οικολογία*, 134, Σελ. 56- 61
- **Massey** Doreen, 1995, «*The conceptualization of place*», στο *Doreen Massey, Pat Jess (επιμ.) A place in the World? Places, Cultures and Globalization, Shape of the World: Exploration in Human Geography. Vol. 4, The Open University, Oxford*, σσ. 45 – 85
- **Massey** Doreen, 2001, *Φιλοσοφία και Πολιτικές της Χωρικότητας*, Τμήμα Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ, Αθήνα
- **Massey** Doreen., 2008, *Για το Χώρο*, *Ελληνικά Γράμματα*, Αθήνα

Βιβλιογραφία και αρθρογραφία

- **Μίχα** Ειρήνη, 2008, «Λέξεις και έννοιες: ο χώρος, το δημόσιο και το ιδιωτικό», Σημειώσεις στο ΕΜΠ, Αθήνα
- **Μίχα** Ειρήνη, 2012, «Δημόσιος Χώρος Και “Συμμετοχική Επικοινωνία”:
Αναπροσδιορίζοντας κανόνες και όρια στις συλλογικές διεργασίες», Στο: Σαμαρτζής Παναγιώτης & Παναγιωτάτου Ελίζα, Συμμετοχική Επικοινωνία και τοπική ανάπτυξη. Διαμορφώνοντας προοπτικές ανάπτυξης σε περίοδο κρίσης, ΕΜΠ, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Τομέας Πολεοδομίας Χωροταξίας, Εργαστήριο Μεθοδολογίας Και Ρύθμισης Του Χώρου, σ. 63-80
- **Μοδινός** Μιχάλης, Ευθυμιόπουλος Ηλίας (επιμ.), 2000, Η Βιώσιμη Πόλη, Στοχαστής/ΔΙΠΕ, Αθήνα
- **Χατζησάββα** Δήμητρα, 2011, «Δημόσιος Χώρος-Δημόσια σφαίρα, Διαφορές, όρια και χωρικός σχεδιασμός», στο: Δημόσιος Χώρος...αναζητείται, Πρακτικά Συνεδρίου 20-22 Οκτωβρίου, ΤΕΕ/ΤΚΜ, Θεσσαλονίκη
- **Ε.Μ.Π. –Δήμος Αχαρνών**, 2001, Ερευνητικό Πρόγραμμα «Διερεύνηση Πολεοδομικών-Κοινωνικών παραμέτρων στο Δήμο Αχαρνών, Διατύπωση κατευθύνσεων στρατηγικού αστικού σχεδιασμού για μια βιώσιμη ανάπτυξη.», Αθήνα, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξία, Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος,